

*Захарченко Юлія Євгенівна,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавр
навчально-наукового інституту № 2
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:
Кривицький Юрій Віталійович,
доцент кафедри теорії держави та права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент*

ЦИФРОВІ ПРАВА ЛЮДИНИ

З розвитком технологій, інформаційного суспільства та поступовим переходом суспільства на цифровізацію, активне використання цифрових технологій у різних напрямках життєдіяльності спричинило виникнення питання щодо необхідності та достатності прав і свобод людини, виокремивши поняття цифрові права людини. У наш час інтернет є безпосереднім інструментом реалізації прав і свободи людини та створює платформу для участі громадян у демократичних процесах, тобто захист і втілення прав людини потребує гарантій. На жаль, нині досить низький рівень захисту, проте треба вдосконалювати це так, щоб отримати розвиток у правозахисній практиці.

Особисті права та свободи людини є невід'ємними від безпеки людини, суспільства та держави. Тому актуальною постає проблема пошуку балансу між захистом приватності, в тому числі інформаційної приватності життя людини, та потребами захисту інформаційної й національної безпеки. Тобто в умовах правової держави та розвитку інформаційного суспільства мають бути законодавчо визначені обмеження довільного поведіння з правами людини, зокрема в інформаційній сфері [1, с. 19].

Відповідно до ст. 10 Конвенції «Про доступ до публічної інформації» можна сказати, що сфера її дії включає право на отримання та передачу інформації в якості нового і впливового інформаційного засобу. Дійсно, з огляду на доступність Інтернету та здатність зберігати і передавати величезну

кількість інформації, Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ) визнав важливу роль його в розширенні доступу суспільства до новин і спрощення поширення інформації в цілому. Крім встановлення права на отримання інформації від державної влади, ЄСПЛ наголосив на важливості права на отримання інформації також від приватних осіб і організацій. У той час як політичні та соціальні новини можуть бути найбільш важливою інформацією, захищеною ст. 10, свобода отримання інформації поширюється не тільки на повідомлення про суспільно значущі події, але також охоплює культурне самовираження [2].

Цифрові права людини розглядають як окрему групу прав людини, які пов'язані з використанням мережі Інтернет за допомогою спеціальних пристроїв. Існує велика кількість цифрових прав, які потребують нормативного врегулювання, а деякі з них за важливістю та значенням для людини є основоположними та потребують конституціоналізації.

Тому наразі є потреба як на національному, так і на міжнародному рівнях закріпити цифрові права, створивши додаткові гарантії реалізації та захисту цього виду прав. Цифрові права людини – це окрема група прав людини, які пов'язані з використанням та/або реалізуються в мережі Інтернет за допомогою спеціальних пристроїв (комп'ютерів, смартфонів тощо). До них можемо віднести:

1) право на доступ до Інтернету – полягає в тому, що кожен має право на рівний доступ і використання вільного та безпечного Інтернету;

2) свобода вираження поглядів онлайн – означає право вільно висловлювати свої погляди, шукати, отримувати та поширювати інформацію онлайн;

3) право на приватність і захист персональних даних – кожен має право на приватність онлайн і захист персональних даних в Інтернеті;

4) право на свободу та особисту безпеку онлайн – реалізація цього права потребує механізму захисту від протиправних дій, тобто певні державні гарантії захисту від фізичного та психологічного насильства чи домагань, мови нетерпимості, нетолерантності та ворожнечі, дискримінації в

онлайн-середовищі; держава має сприяти розвитку та функціонуванню безпечних Інтернет-технологій;

5) право на мирні зібрання, асоціації або використання електронних інструментів демократії – означає, що люди повинні мати свободу об'єднання та використовувати будь-які сервіси, веб-сайти чи застосунки для створення, приєднання, мобілізації та участі в соціальних групах та асоціаціях;

6) право на цифрове самовизначення, або право відключатися від онлайн, або бути забутим в онлайні – людина як користувач у системі (соціальній мережі, форумі, онлайнбговоренні) вправі сама, на власний розсуд визначити ім'я (ідентифікатор) або іншу апріорну інформацію про неї, яку вона буде використовувати в системі [3, с. 59].

Проте на сьогодні доступ до Інтернету офіційно не визнається як «право людини» на міжнародному рівні, хоча часто згадується в резолюціях і рекомендаціях Організації Об'єднаних Націй (далі – ООН), Ради Європи та інших міжнародних інституцій. Зокрема у 2016 р. резолюція Ради з прав людини ООН «Сприяння, захист і реалізація прав людини в Інтернеті» засудила дії окремих держав, спрямовані на обмеження доступу до Інтернету. Попри це доступність Інтернету поки що розглядається переважно як засада сприяння реалізації інших прав і свобод людини, зокрема свободи вираження поглядів онлайн. Також варто додати, що право на доступ до Інтернету як право кожного вільно користуватися безпечним і відкритим Інтернетом, охоплює два аспекти.

Перший аспект – заборона державам необґрунтовано обмежувати доступ до Інтернету. Практика так званих «блекаутів» – вимкнення Інтернету в усій країні чи деяких регіонах, яка на теперішній час часто застосовується в окремих африканських країнах під час виборів і для попередження та припинення протестів, є неприпустимою. Блокування доступу окремих осіб до Інтернету може бути виправданим лише за рішенням суду за наявності досить вагомих підстав. Звичайно, це не стосується випадків, коли Інтернетом забороняють користуватися під час вступних

іспитів або ж коли ви не оплатили послуг з доступу до Інтернету.

Другий аспект цього права зобов'язує держави вживати всіх розумно можливих заходів для забезпечення максимального доступу своїх громадян до Інтернету. Наприклад, розробити і впроваджувати конкретну та ефективну політику, щоб Інтернет був широко доступним, відкритим і надавався за помірну плату для всіх груп населення [4].

Умовами для повноцінної реалізації цього права громадянами є також доступ до інформації про технології та цифрова грамотність – можливість отримувати знання та навички з використання Інтернету для задоволення своїх потреб. Право на доступ до інтернету базується на таких принципах:

1. Інклюзивність і недискримінація. Доступ має надаватися за розумну ціну і бути недискримінаційним. Взаємодія в Інтернеті має бути вільною від дискримінації за такими ознаками як стать, раса, національність, мова, віросповідання, стан здоров'я, політичні переконання, соціальне походження, майновий стан, вік або сексуальна орієнтація. Держава має сприяти просуванню культурної та мовної різноманітності онлайн.

2. Мережева нейтральність. Користувачі повинні мати можливість вільно обирати систему, застосунки, програмне забезпечення. Архітектура Інтернету, комунікаційні системи і формати мають ґрунтуватися на відкритих стандартах, які забезпечують інклюзивність і рівні можливості – вільний обмін інформацією.

3. Безпека. Держава повинна гарантувати безпечність Інтернету. Водночас технічні стандарти, пов'язані з його інфраструктурою, не мають застосовуватися для цензури чи незаконного нагляду.

4. Якість сервісу. Гарантований доступ до Інтернету має відповідати рівню розвитку та поширенню технологій [5, с. 329].

Щодо сьогодення, то в Україні чинне законодавство дозволяє блокувати веб-сайти, які поширюють інформацію,

що містить дитячу порнографію, а також зобов'язує видаляти контент, розміщений із порушенням авторського права. Проте дедалі частіше з'являються законопроекти, спрямовані, наприклад, на заборону критики та образ на адресу публічних осіб.

У світі приблизно 1,2 млрд дітей і молоді навчаються поза звичним середовищем, користуючись інтернет-технологіями. Проте не лише учні та студенти стали залежними від Інтернету: медики, правоохоронці, підприємці та звичайні громадяни щодня обмінюються інформацією, пересилають документи, пропонують свої товари й послуги та всіляко комунікують з органами публічної влади в режимі онлайн.

Отже, в сучасному світі електронні інформаційні носії, а саме Інтернет-ресурси, до яких вони надають доступ, відіграють важливу роль у щоденному житті людини. Мало хто може уявити своє життя без цифрових пристроїв, які є способом та інструментом отримання інформації, а для деяких це обов'язковий атрибут для отримання прибутку. Тому постає питання правового регулювання цифрових прав у найкоротші терміни. Вагомим внеском у вирішення цієї проблеми було б закріплення на конституційному рівні базових цифрових прав або включення цих прав у профільне законодавство, а також нагальним є розроблення ефективних механізмів для реалізації та захисту цих прав. Сценарії вирішення пов'язаних із цим проблем мають урахувувати специфіку цифрового середовища, онлайн-діяльності та використання цифрових інструментів усіма суб'єктами права. Вони мають, крім того, фокусуватися на відмінностях у розумінні змісту та обсягу прав людини в різних правових системах. Кожен повинен мати право на рівний доступ і використання вільного та безпечного Інтернету.

Список використаних джерел

1. Разметаєва Ю. С. Цифрові права людини та проблеми екстратериторіальності в їх захисті. *Право та державне управління*. 2020. № 4. С. 18–23. doi: <https://doi.org/10.32840/pdu.2020.4.2>

2. Як ЄСПЛ захищає «цифрові» права людини в інтернеті. URL: <https://www.echr.com.ua/yak-yespl-zaxishhaye-cifrovi-prava-lyudini-v-interneti/>

3. Братасюк О. Б., Ментух Н. Ф. Поняття та класифікація цифрових прав в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 10. С. 58–61. doi: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-10/12>

4. Володовська В. Заборони та свободи в інтернеті: як виглядатиме Декларація цифрових прав людини. URL: https://zmina.info/articles/zaboroni_ta_svobodi_v_interneti_jiak_vigl_jiadatime_deklaracija_cifrovih_prav_ljudini/

5. Хаустова М. Державна політика в сфері прав людини в епоху цифрових трансформацій. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2022. № 69. С. 328–333. doi: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2021.69.55>

*Иценко Катерина Сергіївна,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавр
навчально-наукового інституту № 2
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:
Кривицький Юрій Віталійович,
доцент кафедри теорії держави та права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент*

СПОРТИВНА ТЕОРІЯ ПОХОДЖЕННЯ ДЕРЖАВИ

На теперішній час актуальність осмислення походження держави є важливим тому, що держава – це політична організація всього суспільства, яка виражає й охороняє індивідуальні, групові та суспільні інтереси, забезпечує організованість у країні на основі економічних і духовних чинників, реалізує головне, що дає людям цивілізація, – народовладдя, економічну свободу, свободу автономної особи. Саме тому вивчення такого суспільного утворення як держави є